

освіти: 36.наук.пр. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 9(52), 2014. – С.17-21.

2. Ізюменко Р. В. Переваги використання методу проектів на уроках в умовах упровадження в освіту особистісно орієнтованого навчання / Р. В. Ізюменко // Англійська мова та література. – 2010. – №16/18. – С.35-40.

3. Кориткіна І. М. Дискусії та дебати як один із засобів навчання англійської мови / І. М. Кориткіна, Н. С. Єгорова // Англійська мова та література. – 2012. – №6. – С.2-5.

4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах:(підручник) /(О. Б. Бігіч, Н. О. Бражник, С. В. Гапонова та ін.); під керівн. С. Ю. Николаєвої. –(2-е вид.). – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.

5. Проценко Н. В. Тестовий контроль та сучасні технології викладання іноземних мов / Н. В. Проценко //Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип.11. – 2009. – С. 516-523.

6. Стрельнікова О. В. Інтерактивні методи викладання англійської мови на неспеціальних факультетах ВНЗ / О. В. Стрельнікова // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип.11. – 2009. – С.568-577.

7. Чернякова О. І. Особистісно-орієнтований підхід у навчанні школярів англійської мови / О. І. Чернякова // Психолінгвістика. – 2013. – Вип.13. – С.93-117.

8. Шмирова О. В. Використання сучасних інформаційних технологій при викладанні іноземних мов / О. В. Шмирова //Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип.11. – 2009. – С. 535-542.

9. Яцишин О. М. Автолінгводидактика як теорія і практика самонавчання іноземних мов / О. М. Яцишин // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : 36.наук.пр. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. – Випуск 42. – С.439-444.

10. Livingstone C. Role Play in Language Learning. – London: Longman, 1983. – 127 p.

УДК 372.8:378:81

О.В. Мартинюк, м. Хмельницький, Україна / O. Martyniuk, Khmelnytskyi, Ukraine
e-mail: helena.martyniuk@gmail.com

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ АУДИТИВНИХ УМІнь СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Анотація. У статті проаналізовано зарубіжний педагогічний досвід активізації процесу формування аудитивних умінь студентів на заняттях з іноземної мови. Розглянуто основні підходи до навчання аудіювання, як виду мовленнєвої діяльності, в історичному контексті (енвайронменталістський, іннатистський, інтеракціоністський, компетентісний, стратегічний). Доведено, що першочерговим завданням викладача є організація аудіювання як свідомого процесу, під час якого увага акцентується не лише на кінцевому результаті, а й на самому механізмі його досягнення. У сучасній зарубіжній педагогіці стратегічний підхід до організації аудіювання, висвітлений Д. Мендельсоном, базується на формуванні у студентів власних метакогнітивних, когнітивних, соціальних та емоційних стратегій прослуховування і сприйняття матеріалу. Ефективність аудіювання забезпечується: залученням студентів до його організації (обрання матеріалів для прослуховування, запис власних аудіотекстів, розробка завдань для аудіювання, аналіз проблем сприйняття іншомовного мовлення на слух); відповідністю змісту і складності матеріалів реальним потребам і рівню підготовки студентів; використанням відеофрагментів з розмовною іноземною мовою; урізноманітненням видів аудіювання; врахуванням важливості фонових знань; навчальним, а не контрольним характером аудіювання; акцентуванням уваги на висуванні гіпотез та прогнозуванні. Схарактеризовано механізм удосконалення традиційної методики навчання аудіювання Г. Уайт, який передбачає підготовку успішних слухачів, допомогу студентам в розробці власних аудіо та відеоматеріалів з завданнями до них, формування аудитивних мікронавичок, адаптацію навчальних матеріалів, проекти з аудіювання. Розглянуто прийоми активного залучення студентів до процесу аудіювання (гра «Вийдіть з класу», «Екскурсія містом», «Послідовна історія»). Зазначено перспективи подальших наукових розвідок у цій площині.

Ключові слова: аудитивні уміння, аудіювання, стратегічний підхід, стратегія аудіювання, аудіо та відеофрагмент, здогадка, прогнозування, фонові знання.

Activating the process of students' auditory skills formation at the foreign language classes: foreign experience

Annotation. The author analyzes the foreign pedagogical experience in activating the process of students' auditory skills formation at the foreign language classes. The following main approaches to teaching listening comprehension have been considered in the historical context: environmentalist, innatist, interactionist, competence and strategy-based approach. It has been proved that the primary task of any teacher is to organize listening comprehension as a conscious process, in which the attention is focused not only on the final outcome, but also on the mechanism of its achievement. It is believed that the strategy-based approach, described by D. J. Mendelsohn, is based on the formation of students' personal metacognitive, cognitive, social and affective listening strategies. The efficiency of listening comprehension activities is ensured by involvement of students into their organization (selecting listening materials, recording personal audiotexts, designing listening tasks, analyzing the difficulties of foreign language comprehension); relevance of the

content and difficulty of materials to the real needs and the level of students' language awareness; the use of videomaterials based on spoken foreign language; variety of listening types; consideration of background knowledge; an educational not a testing character of the listening comprehension activities; focusing attention on hypotheses and predictions. G. White's mechanism of improving the existing traditional methodology applied to teach listening comprehension has been characterized. It involves training a good listener, helping students create their own listening texts and tasks; auditory microskills formation; adaptation of published teaching materials, listening projects. The following activities for students' active participation in listening comprehension process have been considered: «Out of the room», «A tour around our town», «A serial story». The prospective of further research into this area has been suggested.

Key words: auditory skills, listening comprehension, strategy-based approach, listening strategy, audio and videofragment, guessing, prediction, background knowledge.

Постановка проблеми. Аудіювання, поряд з говорінням, письмом і візуалізацією є основним джерелом отримання інформації, адже людині важливо не тільки говорити чи бачити, але й слухати і розуміти ту інформацію, яку повідомляє йому співрозмовник. Процес навчання аудіювання не повинен обмежуватись пасивним прослуховуванням аудіоматеріалів і подальшим виконанням вправ для перевірки розуміння прослуханого фрагменту. Для активізації формування іншомовних аудитивних умінь студентів першочерговим завданням викладача є організація аудіювання як *свідомого процесу*. У цій площині є заслуговують на увагу педагогічні дослідження зарубіжних педагогів, які розглядають аудіювання як усвідомлений, стратегічно спланований процес, в організації якого активну роль відіграють самі студенти.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Окремі аспекти навчання аудіювання вже висвітлювались у працях Х. Ванга (етапи організації аудіювання як одного з видів навчальної діяльності в умовах вищого навчального закладу), Н. Гальскової (актуальні проблеми сучасної теорії і практики навчання іноземних мов), А. Гордєєвої (навчання аудіювання англомовних автентичних текстів в умовах лінгафонно-акустичної лабораторії), Т. Лінча (розвиток навичок слухання та конспектування матеріалу), С. Ніколаєвої (методика навчання іноземної мови у середніх навчальних закладах), Є. Пасова (основи комунікативної методики навчання іноземної мови), З. Підручної (аудіювання як компонент розвитку комунікативних навичок) та ін. Однак, пошук нових ефективних методів формування іншомовних аудитивних умінь у студентів на заняттях з іноземної мови не припиняється.

Метою нашого дослідження є об'єктивний аналіз зарубіжних методів та підходів до активізації процесу формування аудитивних умінь студентів на заняттях з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Історично у зарубіжній педагогіці сформувалось кілька підходів, на основі яких відбувалося навчання іноземній мові, зокрема аудіюванню:

– енвайронменталістський (environmentalist approach) – аудіювання розглядалось як механічний процес, що спрямовувався на розпізнавання звуків, розрізнення інтонаційних моделей та зразків, повторення, імітування та запам'ятовування прослуханого матеріалу;

– іннатистський (innatist approach) – слухачі ставали активними учасниками процесу аудіювання, що володіли стратегіями розуміння прослуханого;

– інтеракціоністський (interactionist approach) – упровадження поняття «цілеспрямоване прослуховування», використання інтерактивного підходу до навчання аудіювання;

– компетентісний підхід (competence approach) – аудитивна компетенція стає ключовим компонентом іншомовної комунікативної компетенції [3, с. 29-47].

У сучасній педагогіці ефективно використовується стратегічний підхід до навчання аудіювання (strategy-based approach) [4, с. 75-91]. Усвідомлення мети аудіювання допомагає студентам обрати відповідну стратегію його виконання. Метою аудіювання як виду навчальної діяльності є не лише отримання студентами певних знань з прослуханого матеріалу, удосконалення їхньої слухових навичок, а й оволодіння ефективними стратегіями заслуховування інформації, які у подальшому вони могли б використати для покращення своїх професійних якостей, самоосвіти та самовдосконалення.

У світлі стратегічного підходу розвиток аудитивних умінь студентів базується на формуванні власних метакогнітивних, когнітивних, соціальних та емоційних стратегій прослуховування і сприйняття матеріалу [1, с. 13-30].

Метакогнітивні стратегії – це комплекс дій, спрямованих на регулювання та управління навчальним процесом. До якого належать стратегії планування етапів виконання завдання, моніторингу за виконанням завдання та успішністю отриманих результатів.

Когнітивні стратегії використовуються безпосередньо під час виконання завдання з метою покращення сприйняття або відтворення аудіоматеріалу. Прикладами когнітивних стратегій є активізація фонових знань, групування та класифікація питань для опрацювання, здогадки під час прослуховування, занотовування окремої інформації.

Соціальні та емоційні стратегії включають стратегії формулювання запитань для роз'яснення незрозумілих моментів, співпраці з одногрупниками під час виконання завдань, самоконтролю емоцій та зменшення хвилювання [1, с. 13-30].

Т. Лінч додає поняття «інтерактивні стратегії», які фактично можна належить до третьої групи соціальних та емоційних стратегій. Однак він наголошує на тому, що інтерактивні стратегії

спрямовані на формування не лише аудитивних, а й комунікативних умінь, адже передбачають мовленнєву взаємодію між учасниками з метою вирішення проблем сприйняття, з'ясування значення окремих одиниць мовлення [2, с. 166-185].

Канадський науковець Д. Мендельсон у контексті активізації аудитивних умінь визначає такі основні вимоги до організації аудіювання як виду іншомовної навчальної діяльності: попередній аналіз фактичних потреб слухачів; розвиток навичок розрізнення звуків, розуміння ролі наголосу та інтонаційних моделей; практика у розпізнаванні лінгвістичних сигналів, екстралінгвістичних та паралінгвістичних повідомлень; значний обсяг практики аудіювання; використання матеріалів з розмовною іноземною мовою; відповідність змісту матеріалів реальним потребам слухачів; урахування ставлення та мотивації слухачів; відповідність складності матеріалу рівню підготовки студентів; природний темп записаного мовлення; використання відео, а не аудіоматеріалів; організація різних видів аудіювання; врахування важливості фонових (попередніх) знань; організація підготовчого та підсумовуючого етапів аудіювання; усвідомлення студентами мети прослуховування; навчальний, а не контрольний характер аудіювання; акцентування уваги на висуванні гіпотез та прогнозуванні [4, с. 75-91].

Ефективним методом активізації навчальної діяльності студентів з аудіювання є максимальне їх залучення до організації цього процесу: обрання матеріалів для прослуховування, запис власних аудіотекстів, доступ до обладнання (наприклад, можливість повторного прослуховування важких для сприйняття фрагментів), розробка завдань для аудіювання, обговорення проблем сприйняття іншомовного мовлення на слух.

У цьому контексті британська дослідниця Г. Уайт пропонує такий механізм удосконалення та модифікації традиційної методики навчання аудіювання [5, с. 111-139]:

1. Підготовка успішних слухачів. Варто ознайомити студентів з усіма процесами, які відбуваються під час аудіювання. Часто студенти помилково думають, що усі труднощі сприйняття іншомовного мовлення на слух пов'язані з їх недостатнім знанням іноземної мови. Це не завжди так, оскільки навіть носії мови можуть стикатися з окремими проблемами сприйняття усних повідомлень, коли вони втомлені чи їм нудно. Студенти мають опанувати стратегії здогадки значення незрозумілих або пропущених слів за контекстом, навчитись просити пояснення невідомих лексичних одиниць, передбачати подальший розвиток подій.

Рекомендовані види діяльності:

- обговорення зі студентами різних значень поняття «слухання»;
- розповідати історії, навмисно пропускаючи окремі деталі (наприклад, покашлюючи), щоб

студенти могли запитати про пропущену інформацію чи здогадатись про неї за контекстом;

- укладання переліку основних якостей хорошого слухача;
- розробка студентами власного курсу аудіювання;
- складання зі студентами плану самостійної роботи з аудіювання.

2. Допомога студентам у розробці власних аудіо та відеоматеріалів, завдань до них.

Рекомендовані види діяльності:

- обмін аудіо та відеоматеріалами, коментарі до них;
- укладання власної збірки (у нашій інтерпретації портфоліо) аудіо та відеозаписів (інтерв'ю, радіо- та телепередач, записів з мережі Інтернет) із завданнями до них з можливістю вільного доступу для однокласників.

3. Формування аудитивних мікронавичок.

Рекомендовані види діяльності:

- диктант зі стіни;
- переказ історій, під час якого інші студенти мають почути певні слова;
- використання записів серіалів, щоб студенти вгадали настрій персонажів за їх інтонацією, жестами та мімікою.

4. Адаптація опублікованих матеріалів.

Рекомендовані види діяльності:

- демонстрація фотознімків з місць подій, людей чи предметів, які студенти мають пояснити, прокоментувати яким чином ці матеріали стосуються тексту для прослуховування, поданого у підручнику;
- додавання власних фрагментів до навчальних аудіоматеріалів, заміна діалогів на монологи, тощо;
- розробка власних завдань до наявних навчальних аудіо та відеоматеріалів.

5. Телефонні розмови. Телефонні розмови іноземною мовою є важким завданням, оскільки студенти не мають змоги бачити співрозмовника, спостерігати за його жестами та мімікою.

Рекомендовані види діяльності:

- розігрування викладачем телефонної розмови, при цьому завдання студентів – вгадати репліки співрозмовника;
- телефонні розмови між студентами щодо вибору теми обговорення на занятті тощо.

6. Проекти з аудіювання. Такий вид діяльності активізує формування значної кількості аудитивних умінь та навичок.

Прикладом завдання для проекту може бути запис інтерв'ю з людиною-носієм мови старшого віку на обрану студентами тему (про її дитинство, навчання в школі, норми поведінки, розваги тощо). Студенти попередньо готують список запитань, які мають задати, спираючись на власні спогади та обговорення. Записані інтерв'ю, завдання до них, наявні фотознімки чи картинки опрацьовують на заняттях.

Детальніше зупинимось на окремих прийомах,

запропонованих Г. Уайт для максимального залучення студентів до організації процесу аудіювання [5, с. 111-139]:

1. *Гра «Вийдіть з класу» («Out of the room»)*. Один зі студентів виходить з аудиторії на кілька хвилин, інші тим часом обирають тему, на яку він говоритиме протягом кількох хвилин, коли повернеться. Викладач може вийти до нього і заздалегідь попередити про тему, щоб той мав змогу обдумати свій монолог. Студенти тим часом записують 4-6 тематичних слів, які вони сподіваються почути під час розповіді. Студент повертається і презентує своє повідомлення, решта групи уважно слухають і викреслюють слова, які вони передбачили правильно. Виграє той, хто викреслив усі або найбільше слів. Він зачитує їх перед групою, щоб усі переконалися, що ці слова насправді звучали у повідомленні. Можливий варіант, коли студенти готують монологи удома відповідно до тематики навчальної програми. Якщо хтось зі студентів називає слово, яке не звучало у повідомленні, після завершення гри організовується обговорення проблем та помилок у сприйнятті.

2. *«Експерсія містом» («A tour around our town»)*. Студенти отримують завдання записати експерсійну розповідь на задану тему, наприклад, про рідне місто, визначне місце, історичну будівлю, навчальний заклад, розважальний центр, зоопарк та ін. Розповіді доповнюють фотографіями або листівками, намагаючись урахувати можливі інтереси туристів. Аудіо або відеозаписи експерсійних турів презентують перед групою по черзі у парах, студенти самі обирають «туристичний маршрут» та порядок «відвідування» туристичних місць. Студенти також розробляють власні завдання для перевірки розуміння прослуханого. Викладачі можуть ініціювати обмін матеріалами між групами, таким чином надаючи студентам змогу аналізувати аудіозаписи інших, коментувати якість матеріалів та завдань, перезаписувати окремі частини, якщо виникає така необхідність.

Література:

1. Chamot A. U. Learning strategies and listening comprehension / A. U. Chamot // A Guide for the Teaching of Second Language Listening / edited by D. J. Mendelsohn, J. Rubin. – San Diego, CA: Dominic Press, 1995. – P. 13-30.
2. Lynch T. The development of interactive listening strategies in second language academic settings / T. Lynch // A Guide for the Teaching of Second Language Listening / edited by D. J. Mendelsohn, and J. Rubin. – San Diego, CA: Dominic Press, 1995. – P. 166-185.
3. Martinez-Flor A. Towards acquiring communicative competence through listening / A. Martinez-Flor, E. Uso-Juan // Current Trends in the Development and Teaching of the Four Language Skills. – Berlin: Mouton de Gruyter, 2006. – P. 29-47.
4. Mendelsohn D. J. Learning how to listen using learning strategies / D. J. Mendelsohn // Current Trends in the Development and Teaching of the Four Language Skills. – Berlin: Mouton de Gruyter, 2006. – P. 75-91.
5. White G. Teaching listening: Time for a change in methodology / G. White // Current Trends in the Development and Teaching of the Four Language Skills. – Berlin: Mouton de Gruyter, 2006. – P. 111-139.

3. *«Послідовна історія» («Serial story»)*. Для цього виду роботи викладач може використати будь-який короткий тематичний текст, який студентам необхідно опрацювати з підручника, повідомлення з новин, анекдот та ін. Викладач ділить текст на 6-7 окремих речень і просить групу добровольців зробити аудіозаписи цих речень у довільному порядку. Завдання викладача – проконтролювати вимову та якість аудіозапису. Далі аудіозапис програвать необхідну кількість разів для решти студентів, завданням яких є максимально точно записати прослухане та розкласти речення у правильній послідовності, щоб відтворити усю історію. Перевагою цього виду роботи є ще й додаткова можливість тренування навичок письма.

Висновки. Отже, як свідчать сучасні зарубіжні дослідження, активізація процесу формування аудитивних умінь на заняттях з іноземної мови відбувається шляхом організації навчання аудіювання як свідомого процесу, під час якого увага акцентується не лише на кінцевому результаті, а й на самому механізмі його досягнення. У контексті стратегічного підходу до навчання аудіювання важливим завданням студентів є формування власних метакогнітивних, когнітивних, соціальних та емоційних стратегій прослуховування і сприйняття матеріалу. Ефективним методом активізації навчальної діяльності студентів з аудіювання є їх залучення до організації цього процесу: обрання матеріалів для прослуховування, запис власних аудіотекстів, розробка завдань для аудіювання, аналіз проблем сприйняття іншомовного мовлення на слух. На активізацію процесу формування іншомовних аудитивних умінь спрямований механізм удосконалення традиційної методики навчання аудіювання, запропонований Г. Уайт. Перспективи подальших наукових пошуків полягають у висвітленні найбільш ефективних шляхів подолання студентами труднощів аудіювання аутентичних аудіо та відеоматеріалів.